অধ্যায় ৭ ঃ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ

অধ্যায় গাঁথনি

৭.১ উদ্দেশ্য

৭.২ পৰিচয়

৭.৩ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ অর্থ আৰু সংজ্ঞা

৭.৪ জীৱ-জন্তুক অধিকাৰ প্রদানৰ ফলাফল

৭.৫ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে থকা যুক্তি

৭.৬ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ বিপক্ষে থকা যুক্তি

৭.৭ নৈতিক সম্প্রদায়

৭.৮ উপান্ত লোকৰ সমস্যা

৭.৯ অধ্যায়টিৰপৰা আমি কি শিকিলোঁ

৭.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

৭.১১ আৰ্হি প্রশ্ন

৭.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- অধিকাৰৰ অর্থ আৰু জীৱ-জন্তুৰ সৈতে ইয়াৰ সম্পর্কৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে আৰু বিপক্ষে থকা যুক্তিবোৰৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- জীৱ-জন্তুৰ প্রতি কোনবোৰ আচৰণ কৰাতো ভুল সেয়া জানিব পাৰিব
- নৈতিক সম্প্রদায়ৰ সদস্যসকলৰ জীৱনৰ মোল সম্পর্কেঅৱগত হ'ব
- জীৱ-জন্তুৰ নৈতিক প্রস্থিতি আছেনে নাই জানিব পাৰিব।

৭.২ পৰিচয়

১৯৭৫ চনৰ পৰা জীৱ-জন্তুৰ ব্যৱহাৰ বিষয়ক চিন্তা-চর্চাৰ আৰম্বণি হৈছিল। পিটাৰ চিংগাৰৰ গ্রন্থ ('Animal Liberation')-এ এনে চিন্তা-চর্চাৰ দুৱাৰ মুকলি কৰিছিল। চিংগাৰক জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ আন্দোলনৰ জনক বুলি অভিহিত কৰা হয়। কিন্তু পৰিহাসৰ কথা এয়াই যে চিংগাৰৰ গ্রন্থখনত ক'তো জীৱ-জন্তুৰ দৰাচলতে অধিকাৰ আছেনে নাই সেই সম্পর্কীয় কোনো যুক্তি-

তৰ্কৰ উল্লেখ নাই। পিটাৰ চিংগাৰে কেৱল বেন্থামৰ উপযোগিতাবাদী দৃষ্টিভংগীটোৰ সম্প্রসাৰম ঘটাই মানুহৰ দ্বাৰা জীৱ-জন্তু কেনেদৰে ন্যায়নিষ্ঠতাৰে ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা যায় সেই কথাটোৰ মূল্যায়ন কৰিছিল। উপযোগিতাবাদে মানুহক জীৱ-জন্তুৰ ন্যায়নিষ্ঠ ব্যৱহাৰ সম্পর্কে গভীৰভাৱে আলোচনা কৰি চোৱাৰ সুযোগ দিছিল। কিন্তু উপযোগিতাবাদী চিন্তাৰো কিছুমান স্পষ্ট সীমাৱদ্ধতা আছিল। জীৱ-জন্তুৰ জীৱনৰ এক বিশেষ অন্তর্নিহিত প্রমূল্য আৰু গৌণ ধাৰণা প্রজাতিবাদ (Speciesism) ৰ পৰাহে জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ সম্পর্কীয় বিচাৰ-বিবেচনাবোৰে গা কৰি উঠিছিল।

৭.৩ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ অর্থ আৰু সংজ্ঞা

জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ ধাৰণাটো কেনেদৰে সৃষ্টি হৈছিল তাৰ পম খেদাটোএটা অতি দুৰূহ কাম। একাংশৰ মতে ই এক প্রাকৃতিকভাৱে উদ্ভাৱ হোৱা ধাৰণা। নাগৰিক অধিকাৰ আৰু নাৰী অধিকাৰকেন্দ্রিক আন্দোলনবোৰৰে ই এক যুক্তিসংগত সম্প্রসাৰণ। আন একাংশৰ মতে ই প্রৱণতা প্রদর্শনৰ আন এক ব্যৱস্থাৰ বাহিৰে আন একো নুবুজায়। এনে প্রৱণতা প্রদর্শন বিশেষভাৱে আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্রৰ ক্ষেত্রত প্রযোজ্য। দেশখনত পৰিৱর্তনৰ সকলো দাবীকেই অধিকাৰৰ ভাষাত উত্থাপন কৰা হয়। কিন্তু জীৱ-জন্তুৰ নৈতিক প্রস্থিতি বিষয়ক এক সংবেদনশীল বিকল্প অৱস্থান বিকশাই তুলিবলৈ আমি আমাৰ নৈতিক বিশ্বাস ব্যৱস্থাটোৰ ভেটি পৰীক্ষা কৰি চোৱাতো আৱশ্যক।

সকলো মানুহেই সমান বুলি প্রচলতি সমতাৰ মৌলিক নীতিটোক সকলোৰে স্বার্থৰ সম-অনুকূল নীতিবুলি ধৰি লোৱা উচিত। এনেধৰণৰ এটা মৌলিক নৈতিক নীতিয়েহে প্রকৃতার্থত সমতাৰ স্বৰূপ ধৰি ৰাখিব পাৰিব আৰু বিভিন্ন প্রভেদ থকা সত্ত্বেও সকলো মানুহকে সমান বুলি সামৰি ল'ব পাৰিব। নিজস্ব প্রজাতিৰ সকলোৰে সৈতে থকা আমাৰ সম্পর্কৰ এক সুস্থ নৈতিক আধাৰ হিচাপে এই সমতাৰ নীতিটো গ্রহণ কৰা মানেই এই **এ**কেটা নৈতিক আধাৰকে আমাৰ প্রজাতিৰ বাহিৰৰ জীৱনজগতৰ সৈতে থকা সম্পর্কৰভেটি বুলিও গ্রহণ কৰিবলৈ আমি দায়ৱদ্ধ। আমাৰ প্রজাতিৰ বাহিৰৰ বুলি কওঁতে মানুহৰ শ্রেণীত নপৰা আন সকলো প্রাণীৰ কথা বুজোৱা হৈছে। জীৱ-জন্তুৰে আমাৰ পৰা কিছুমান সুবিবেচনাপূর্ণ আচৰণ পোৱা উচিত। যেনে- আমি জীৱ-জন্তুৰ স্বার্থত কি কৰাটো সবাতোকৈ ভাল হ'ব সেয়া বিবেচনা কৰি চোৱা উচিত। এনে বিবেচনাৰ সময়ত জীৱ-জন্তুবোৰ মানুহৰ বাবে উপকাৰী হয়নে নহয় অথবা আন কোনোবা ব্যক্তিয়ে জীৱ জন্তুবোৰৰ কথা ভাবেনে নাই সেয়া মনলৈ আনিব নালাগিব। ইয়াৰ অর্থ হ'ল জীৱ-জন্তুক খাদ্য, পোছাক, মনোৰঞ্জন অথবা সম্পৰীক্ষাৰ বাবে মানুহৰ সম্পত্তি বুলি ব্যৱহাৰ কৰাটো বাদ দিব লাগিব।

বিশ্বত দেখা দিয়া সবাতোকৈ গুৰুত্বপূর্ণ নৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক সমস্যাবোৰৰ ভিতৰত জীৱ-জন্তুৰ নৈতিক প্রস্থিতি নির্ধাৰণৰ সমস্যাটোও এটা। জীৱ-জন্তুৰ প্রতি আমি মানুহক প্রদর্শন কৰাৰ দৰে একে আচৰণেই প্রদর্শন কৰা উচিতনে? মানুহৰ শ্রেণীত নপৰা অন্য জীৱ-জন্তুৰো

গুৰুতৰ অথবা সম্পূৰ্ণ নৈতিক প্ৰস্থিতি থাকেনে? যদি থাকে / নাথাকে, কিয়? কিছুমান সাধাৰণ আৰু প্ৰাসংগিক প্ৰভেদ নাথাকিলে নৈতিকতাই সমতা স্থাপন কৰে। এই প্ৰভেদবোৰৰ বাবে আচৰণ ক্ষেত্ৰত যুক্তিসংগত ভিন্নতা প্ৰদৰ্শন কৰা হ'ব পাৰে। প্ৰায় সকলোবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ বৈশিষ্ট্যৰে মানুহ আৰু আন জীৱ-জন্তু একেই। যেনে— মানুহৰ দৰে অন্য জীৱ-জন্তুবোৰো জীৱিত, সিহঁতেও যন্ত্ৰণা ভোগে, কিছুমান জীৱ-জন্তুই চিন্তা কৰিব পাৰে বুলিও ভবা হয় আৰু কিছুমান জীৱ-জন্তুই আৱেগ প্ৰদৰ্শণ কৰে। সেয়েহে আমি খাদ্য, সামগ্ৰী, জৈৱ-চিকিৎসাবিদ্যাৰ সম্পৰীক্ষাৰ আহিলা অথবা ছালৰ বাবে স্বীকৃত প্ৰথা হিচাপে ব্যৱহাৰ তথা হত্যা কৰি অহা মানুহৰ শ্ৰেণীত নপৰা জীৱ-জন্তুবোৰৰ প্ৰতি দৰাচলতে কেনে আচৰণ প্ৰদৰ্শন কৰা উচিত বুলি এটা প্ৰাসংগিক প্ৰশ্ন উত্থাপিত হ'ব পাৰে। অধিকাংশ দাৰ্শনিক আৰু বিজ্ঞানীয়ে এই কথাও একমত পোষণ কৰে যে কেৱল আনন্দ-ফূৰ্তিৰ নামত কোনো স্তন্যপায়ী প্ৰাণী অথবা চৰাইক অত্যাচাৰ অথবা হত্যা কৰাটো ভুল। ইয়াত জীৱ-জন্তুবোৰৰ নৈতিক প্ৰস্থিতি কি সেই প্ৰশ্নটো নুঠে। এইক্ষেত্ৰত কেৱল জীৱ-জন্তুবোৰ কিমানখিনি প্ৰস্থিতিৰ গৰাকী আৰু কিয় সেই প্ৰশ্ন দুটাৰহে উদয় হয়।

প্ৰতিটো সচেতন সত্ত্বাৰে নিজস্ব স্বাৰ্থ থাকে আৰু এই স্বাৰ্থবোৰক সকলোৱে সন্মান জনোৱা উচিত। কোনো সচেতন আৰু জীৱিত সত্ত্বাকে বস্তুলৈ অৱনমিত কৰা অনুমতি অথবা এনে সত্ত্বাৰ ওপৰত আধিপত্য খটুৱাব নালাগে অথবা সম্পদ নাইবা পণ্যদ্ৰব্যৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিব নালাগে।

জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ বুলি জনাজাত ধাৰণাটোৰ মূল অংশটো হ'ল এটা আন্দোলন। এই আন্দোলনৰ জৰিয়তে সকলোবোৰ সচেতন সত্ত্বালৈ নৈতিকভাৱে সুবিবেচনাপূৰ্ণ আচৰণ সম্প্ৰসাৰিত কৰিব খোজা হৈছে। অন্য জীৱ-জন্তুৰ মাংসৰে তৈয়াৰী খাদ্য সামগ্ৰী গ্ৰহণ কৰা বাদ দি, চাকাৰ্চ বৰ্জন কৰি, কুকুৰ-মেকুৰী পোহা অথবা কিনা বাদ দি আমি জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ ধাৰণাটো আগবঢ়াই নিব পাৰোঁ। এই কামবোৰৰ জৰিয়তে আৰু শ্ৰেণীবিভাজন অথবা নাম নিৰ্বিশেষে সকলোবোৰল জীৱ-জন্তুকে প্ৰাপ্য সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰি জীৱ-জন্তুক অধিকাৰ প্ৰদানৰ উদ্দেশ্যটো ফলৱতী কৰি তুলিব পাৰোঁ।

এটা জীৱৰ নৈতিক দাবী হ'ল নৈতিক অধিকাৰৰ সমতুল। সেয়েহে সকলো জীৱৰে অন্তৰ্হিত মোলক আওকাণ কৰা এনে যিকোনো কাৰ্যক, যিটোৱে জীৱটোৰ অধিকাৰ উলংঘা কৰে নৈতিকভাৱে আপত্তিজনক বুলি গণ্য কৰা উচিত। জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে মাত মতা সকলৰ স্থিতি অনুসৰি মানুহৰ ব্যক্তিগত স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ এক উপায় হিচাপে জীৱ-জন্তু ব্যৱহাৰ কৰাটো হ'ল জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ উলংঘনকাৰী কাৰ্য। বহুতো মানুহে খাদ্যৰ নানত অথবা সম্পৰীক্ষা চলোৱাৰ নামত জীৱ-জন্তু ব্যৱহাৰ কৰা কাৰ্যক জীৱ জন্তুৰ অধিকাৰ উলংঘাকাৰী কাৰ্য বুলি ক'ব পাৰি। জীৱ জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে লোৱা স্থিতি হ'ল কে চৰমত্ববাদী স্থিতি (absolutist position)। জীৱন থকা সকলো সত্ত্বাৰে অন্তৰ্নিহিত মোল আছে। সকলো সত্ত্বাৰে এই মোল সুৰক্ষিত ৰখাৰ অধিকাৰ আছে। অৰ্থাৎ, জীৱনধাৰী সকলো সত্ত্বাই সমানে এই অধিকাৰ অনুশীলন

কৰিব পাৰে। সেয়েহে, মানৱীয় প্ৰয়োজন, পটভূমি অথবা সংস্কৃতিৰ দোহাই দি জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰক সন্মান নজনোৱা যিকোনো অনুশীলনেই ভুল।

অতীতত জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ ধাৰণাটো মহিলাৰ অধিকাৰক হাস্য-ব্যংগ ৰূপত উপস্থাপন কৰাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছেল। পূৰ্বৱৰ্তী যুগৰ বাটকটীয়া নাৰীবাদী মেৰী ওলষ্টোনক্ৰাফ্টে ১৭৯২ চনত প্ৰকাশ কৰা গ্ৰন্থ 'Vindication of the Rights of Woman' ত ধাৰণাটো আলোচনা কৰিছিল। কিন্তু হাস্য-ব্যংগ ৰূপত কৰা আলোচনাৰ বাবে তেতিয়াৰ সমাজখনে তেওঁৰ ধাৰণাক তিৰস্কাৰ বুলি গণ্য কৰিছিল।

লেখক /লেখিকাৰ নাম গোপনে ৰখা 'A Vindication of the Rights of Brutes' নামৰ গ্ৰন্থখনত লেখক /লেখিকাই ওলষ্টোনক্ৰাফ্টৰ যুক্তিবোৰক জীৱ-জন্তুৰ কোৰ্হাল বুলি তিৰস্কাৰ কৰিছিল আৰু এই কোৰ্হালৰ স্বৰ তীব্ৰতৰ হোৱা উচিত বুলি কৈছিল। যদি নাৰীয়ে মাত মাতিব পাৰে, তেন্তে একেটা কথাই কুকুৰ, মেকুৰী আৰু ঘোঁৰাৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য কিয় নহ'ব বুলি ব্যংগ কৰা হৈছিল। এই কোৰ্হালে সকলো 'জন্তু' ()ৰ সমান ইচ্ছা প্ৰতিফলিত কৰিছে বুলি কোৱা হৈছিল যদিও জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে মাত মতা কথাটোক তিৰস্কাৰ বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। এই পৰস্পৰ বিৰোধী যুক্তিৰ বাবেই বিষয়টোক লৈ অধিক চিন্তা-চৰ্চাৰ পৰিৱেশ গঢ় লৈ উঠিছিল।

৭.৪ জীৱ-জন্তুক অধিকাৰ প্ৰদানৰ ফলাফল

জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ বিষয়ক ধাৰণাটোৱে আমাক ইয়াকে শিকায় যে কিছুমান কথা নীতিগতভাৱে ভুল। জীৱ-জন্তুক লৈ যিমানেই মানৱীয় পন্থাৱে কিছুমান কাম কৰা নহওক কিয়, সেইবোৰ নৈতিকভাৱে ভুল কাম হ'ব পাৰে। জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ মানি ল'লে তলৰ কথাবোৰো মানি চলিব লাগিব।

১) জীৱ-জন্তুৰ ওপৰত সকলো ধৰণৰ পৰীক্ষা চলোৱা বন্ধ প্ৰজাতিবাদৰ স্পষ্ট উদাহৰণ দেখা পোৱা ক্ষেত্ৰখন হ'ল বিভিন্ন পৰীক্ষাগাৰ য'ত জীৱ-জন্তুৰ ওপৰত নানা ধৰণৰ পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা চলে। পৰীক্ষাগাৰবোৰত তিনিটা প্ৰধান কাৰণত জীৱ-জন্তু ব্যৱহাৰ কৰা হয়— শৈক্ষিক কাৰণ, সামগ্ৰীৰ সুৰক্ষাৰ মাত্ৰা পৰীক্ষা আৰু বিশেষভাৱে চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ গৱেষণা বিষয়ক সম্পৰীক্ষা । বিষয়টো সিমান সন্তুষ্টিদায়ক নহয়। পৰীক্ষকসকলে প্ৰায়েই জীৱ-জন্তুৰ ওপৰত চলোৱা সম্পৰীক্ষাবোৰ যুক্তিসংগত বুলি ক'ব খোজে। তেওঁ লোকে দাবী কৰে যে এনে সম্পৰীক্ষাবোৰে তেওঁলোকক মানুহৰ বিষয়ে নতুন কথা আৱিষ্কাৰত সহায় কৰে। যদি কথাটো তেনেকুৱাই তেন্তে সংকটৰ দিশেৰে মানুহ আৰু মানুহৰ শাৰীত নপৰা অন্য জীৱ-জন্তুবোৰ একে অভিজ্ঞতাৰ সন্মুখীন হ'ব। কেতিয়াবা মানুহে এই ভাৱ প্ৰকাশ কৰে যে জীৱ-জন্তুৰ ওপৰত চলোৱা সম্পৰীক্ষাবোৰ চিকিৎসা শাস্ত্ৰৰ দিশেৰে গুৰুত্বপূৰ্ণ। এনে পৰীক্ষাৰ দ্বাৰা সৃষ্ট কষ্টতকৈ

সেই কষ্টৰ উপশম ঘটোৱা পদ্ধতিবোৰো উদ্ভাৱন কৰিব পৰা যায় বুলি এনে সম্পৰীক্ষাক নায্যতা প্রদান কৰাৰ চেষ্টা চলোৱা হয়। কিন্তু মনক ভালৰি লগোৱা এনে বিশ্বাসৰ ভেটি মিঠা। জীৱ-জন্তুৰ স্বাধীনতাৰ হকে চলা বিভিন্ন আন্দোলনৰ হেচাত বহুতো প্রসাধন সামগ্রী নির্মাতা কোম্পানীয়ে এনে সম্পৰীক্ষা বাদ দিবলৈ বাধ্য হৈছে। অর্থাৎ, চৰম অধিকাৰত বিশ্বাস কৰাসকলে এইবুলি ক'ব পাৰে যে অন্যৰ লাভালাভৰ বাবে মানুহেই হওক অথবা জীৱ-জন্তুৱেই হওক অন্য কৰোবাক বলি দিয়াটো সদায়েই এক ভুল কাম। সেয়েহে কোনো কাৰণতে এনে সম্পৰীক্ষা চলোৱাটো অনুচিত।

২) খাদ্য অথবা বস্ত্রৰ বাবে জীৱ-জন্তু পোহা আৰু হত্যা কৰা বন্ধ

খাদ্যৰ হিচাপে জীৱ-জন্তু পোহা আৰু হত্যা কৰাটো হয়তো পৃথিৱীৰ প্রাচীনতম আৰু বহুল প্রচলিত জীৱ-জন্তু ব্যৱহাৰৰ উদাহৰণ। এই আচৰণৰ আঁৰত এটা বোধে ক্রিয়া কৰে। মানুহৰ মনত এই বিশ্বাস গভীৰভাৱে প্রোথিত যে জীৱ-জন্তুই আমাক সন্তুষ্টি দিবৰ বাবে আৰু আমাৰ সুবিধা হোৱা কামত সহায় কৰাৰ বাবে জীয়াই থাকে। খাদ্য হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা জীৱ-জন্তুবোৰক অতি দুদর্শাপূর্ণ অৱস্থাত ৰখা হয় যাতে একেবাৰে কম দামত মানুহে সহজে কিনিবলৈ পায়। জীৱ-জন্তু পোহা বিস্তৃত পাম উদ্যোগত আজিকালি আধুনিক বিজ্ঞান আৰু প্রযুক্তি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কিন্তু এনে ব্যৱহাৰৰ আঁৰত থকা মানুহৰ মানসিকতাটো হ'ল জীৱ-জন্তু আমাৰ ব্যৱহাৰৰ বস্তু। সস্তাত মাংস কিনি খোৱাৰ মানৱীয় প্রৱণতাটোৰ বাবে মানৱ সমাজে মাংস উৎপাদনৰ অমানৱীয় পদ্ধতিবোৰ সহ্য কৰে। এনে পদ্ধতিত জীৱিত প্রাণী এটাক আমৃত্যু অনুপযুক্ত দুদশচ্ছাজনক পৰিস্থিতিত বন্ধ কৰি ৰখা হয়। জীৱ-জন্তুক দানা খাদ্যলৈ সলনি কৰা যন্ত্রৰ ৰূপত চোৱা হয়। এই ৰূপান্তৰ প্রক্রিয়াটো ত্বৰান্বিত কৰা যিকোনো উদ্ভাৱনীমূলক কার্যকে মানৱ সমাজে গ্রহণ কৰাৰ সম্ভাৱনা থাকে। প্রজাতিবাদ এৰাই চলিবলৈ আমি এই অনুশীলন বাদ দিব লাগিব। আমাৰ সামাজিক পৰম্পৰাই উদ্যোগৰ ৰূপ লোৱা উৎপাদন নিয়ন্ত্রণকাৰীসকলৰ প্রয়োজনীয়তাহে পূৰণ কৰি আহিছে। উদ্যোগ পাম পদ্ধতিৰে উৎপাদিত বুলি জনা সকলো মাংস খোৱাটো মানুহে বাদ দিয়া উচিত। মুকলি পৰিৱেশত থকা জীৱ-জন্তুৰ দশা উদ্যোগ পামৰ জীৱ-জন্তুতকৈ উন্নত। কিন্তু কোনো কাৰণতে মানুহৰ নিজৰ পৰিতৃপ্তিৰ বাবে অন্য জীৱ-জন্তুৰ জীৱন কাঢ়ি লোৱাৰ অধিকাৰ নাই।

৩) জীৱ-জন্তুৰ দ্বাৰা কঠোৰ শ্রম কৰোৱাটো বন্ধ

জীৱ-জন্তুৰ ব্যৱহাৰৰ আন এক উদাহৰণ হ'ল সিহঁতক কঠোৰ পৰিশ্রম কৰিবলৈ বাধ্য কৰোৱাটো। বেছিভাগ জীৱ-জন্তুকে যাতায়তৰ উপায়, পৰিবহনৰ উপায়, হালবোৱা ইত্যাদি কামত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কিছুমান কুকুৰক আৰক্ষী বিভাগে প্রশিক্ষণ দিয়ে আৰু আন কিছুমান জীৱ-জন্তুক দিক্ নির্দেশকৰ প্রশিক্ষণ দিয়া হয়। বহুতো স্থানত ঘোঁৰাক

পৰিবহনৰ মাধ্যম আৰু পর্যটক আকর্ষণকাৰী আহিলাৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ই হ'ল অন্য ঘৰচীয়া জন্তুক কৰাৰ দৰে একে শোষণৰ উদাহৰণ। মানুহৰ শাৰীত নপৰা জীৱ-জন্তুক কৰিবলৈ দিয়া অধিকাংশ কামেই কঠোৰ। এনে কামে শৰীৰক বেদনা দিয়ে। এনে কাম-কাজে জীৱ-জন্তুক ভাৰাক্রান্ত আৰু অসুখী কৰে। আমাৰ শ্রম প্রমূল্যই আমাক পৃথিৱীখনত বাস কৰা সকলো জীৱ-জন্তুক মানৱীয় আৰু কৰুণাপূর্ণ আচৰণ প্রদর্শনকৰাটো নৈতিক কর্তব্য বুলি সঁকিয়াই দিয়ে। বৃটেইনৰ অন্তিমখন লেবাৰ পাটিৰ চৰকাৰে জীৱ-জন্তুৰ ওপৰত চলা নির্দয় আচৰণ ৰোধ কৰাত আৰু সিহঁতৰ অপ্রয়োজনীয় কষ্টৰ ওৰ পেলোৱাত কিছুদূৰ সফল হৈছিল। ২০০৬ চনত প্রণয়ন কৰা জীৱ-জন্তুৰ কল্যাণ আইনৰ দ্বাৰা কুকুৰ আৰু অন্য জীৱ-জন্তুক চিকাৰত ব্যৱহাৰ কৰাত নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰা হৈছে।

৪) জীৱ-জন্তুৰ চিকাৰ কৰিব পৰা নাযাব

চিকাৰৰ বাবে সমগ্র বিশ্বতে বহুতো জীৱ-জন্তু বিলুপ্ত হৈ গৈছে। বহুতো জীৱ-জন্তুৱে চিকাৰত আঘাতপ্রাপ্ত হ'লে দীঘলীয়া যন্ত্রণাৰে যুঁজি মৃত্যুমুখত পৰে। মানুহে ৰোমাঞ্চকৰ অভিজ্ঞতা লাভৰ বাবে জীৱ-জন্তুৰ চিকাৰ কৰি আহিছে। এই কথাই পৰিপার্শ্বিকৰ কিমান ক্ষতি কৰিছে সেয়া মানুহে এতিয়াই বুজা নাই। কিন্তু মানুহৰ ভালৰ বাবেই পাৰিপার্শ্বিকৰ সমতা বর্তি থকাটো প্রয়োজনীয়। ইংলেণ্ড আৰু ৱেলচ্ সামৰি লোৱা চিকাৰ আইন অনুসৰি কুকুৰৰ সহায়ত চিকাৰ কৰা ব্যক্তিক অপৰাধী বুলি গণ্য কৰা হ'ব। তেওঁৰ চিকাৰৰ আঁৰৰ কাৰণটো যদি অপৰাধৰ তালিকাত নপৰে তেতিয়াহে তেওঁক অভিযুক্ত কৰা নহয়। অপৰাধৰ তালিকাত নপৰা চিকাৰৰ সংজ্ঞা অনুসৰি আন কোনো জন্তুক সর্বাধিক দুটা কুকুৰ ব্যৱহাৰ কৰি ঘেৰাও কৰা অথবা দৃষ্টিগোচৰ হোৱা স্থানলৈ উলিয়াই অনা। ইয়াত বেষ্টনী ভেদি পলাবলৈ লোৱা স্তন্যপায়ী জীৱটোক গুলিয়াই ঘৃণীয়া কৰাৰ অভিপ্রায় থাকিব পাৰে। জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ অনুসৰি বাটে-পথে ঘূৰি ফুৰা জীৱ-জন্তুকে ধৰি সকলো ধৰণৰ জীৱ-জন্তুৰ হত্যা অথবা পঙ্গু কৰাটো শাস্তি পাবলগীয়া অপৰাধ।

৫) মনোৰঞ্জনৰ বাবে জীৱ-জন্তুৰ ব্যৱহাৰ নচলিব

জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ অনুসৰি চিৰিয়াখানাত জীৱ-জন্তু ৰখা আৰু সিহঁতক মনোৰঞ্জনৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰাটো নৈতিকভাৱে ভুল কার্য। ইয়াৰ দ্বাৰা মানুহৰ নিজ স্বার্থ সিদ্ধিৰ বাবে জীৱ-জন্তুক ব্যৱহাৰ কৰাটোকে বুজোৱা হয়। জীৱ-জন্তুক উচিত সন্মান সহকাৰে যোগ্য আচৰণ নকৰাটো ভুল। ইয়াৰ উপৰি চিৰিয়াখানাত ৰাখি জীৱ-জন্তুবোৰৰ স্বাধীনভাৱে বিচৰণ কৰাৰ অধিকাৰ উলংঘা কৰা হয়।

৭.৫ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে থকা যুক্তি

জীৱ জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে মাত মতা যুক্তিবোৰৰ উৎস হ'ল মানৱ অধিকাৰ। ইয়াৰ দ্বাৰা এই কথাটোৱেই স্পষ্ট হয় যে জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰক লৈ চলা আন্দোলনবোৰ মূলতঃ মানৱ অধিকাৰ আন্দোলনবোৰৰেই এটা অংশ। এই আন্দোলন মানৱ অধিকাৰ আন্দোলনৰ পৰিপন্থী নহয়। যিটো তত্ত্বৰ সহায়তজীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ সাব্যস্ত কৰাৰ কথা কোৱা হৈছে সেই একেটা তত্ত্ব মানৱ অধিকাৰবোৰ ভেটি। সেয়েহে, জীৱ-জন্তু আৰু মানুহৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে মাত মাতি থকাসকলে এক উমৈহতীয়া সংঘর্ষত অংশ লৈ আছে। মানৱ অধিকাৰ বোলোতে ইয়াত বিশেষকৈ মহিলা, সংখ্যালঘু সম্প্রদায় আৰু শ্রমিক শ্রেণীৰ অধিকাৰৰ হকে চলা আন্দোলনবোৰৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ বিচাৰি চলা আন্দোলনবোৰৰ নৈতিক ভেটিটো মানৱ অধিকাৰ আন্দোলনৰ সৈতে একে। জীৱ-জন্তুৰ বাবে আন্দোলন কৰাসকলে তলৰ যুক্তিবোৰ আগবঢ়ায়ঃ

- মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ জৈৱিক জটিলতাবোৰৰ স্তৰ একে। দুখ-যন্ত্রণা সকলোৰে এক। যদি মানুহক আঘাত কৰা কোনো কার্য ভুল, তেন্তে সেই একেটা কার্যই জীৱ-জন্তুক কৰা আঘাত আৰু সেই আঘাতে সৃষ্টি কৰা যন্ত্রণা কোনো কাৰণতে আওকাণ অথবা খাৰিজ কৰিব নোৱাৰি।
- মানুহৰ দৰে জীৱ-জন্তুও নিজৰ অস্তিত্ব সম্পর্কে সজাগ আৰু সচেতন। অধ্যয়নৰ পৰা গম পোৱা গৈছে যে কেৱল মানুহৰেই সচেতনতা সৃষ্টি কৰিব পৰা স্নায়বিক শক্তি নাই। মানুহৰ শাৰীত নপৰা সকলো স্তন্যপায়ী প্রাণী আৰু চৰাইৰ লগতে আন বহুতো প্রাণীৰ স্নায়ুতন্ত্র আছে।
- মানুহ দৰে জীৱ-জন্তুৰো অগ্রাধিকাৰৰ ভিত্তিত পচন্দ-অপচন্দ প্রদর্শন কৰে আৰু সচেতনভাৱে বাছনি কৰিব পাৰে।
- মানুহে জীৱনৰ উৎকৃষ্টতা উপভোগ কৰিব পৰা ধৰণে জীৱন যাপন কৰে। ঠিক একেদৰে, জীৱ-জন্তুৱেও সর্বোত্তম আশ্রয় স্থলৰ সন্ধান কৰে আৰু নিজৰ বাবে সর্বোত্তম খাদ্য খায়।

অন্তর্নিহিত প্রমূল্য থকা সকলো জীৱিত সত্ত্বাই সমানে মূল্যবান আৰু সকলোৰে সমান্ন অধিকাৰ আছে। পৃথিৱীৰ কাৰণে কোন কিমান উপযোগী আৰু কোন কাৰ ওপৰত বোজা হৈ জীয়াই আছে-অন্তর্নিহিত প্রমূল্যৰ এইবোৰ কথাৰ সৈতে কোনো সম্পর্ক নাই। সেয়েহে মানুহ আৰু জীৱ জন্তুৰ অধিকাৰ সকলো দিশেৰে সমান।

সকলো প্রয়োজনীয় দিশেৰে শৰীৰবিজ্ঞানৰ দৃষ্টিৰে মানুহ আৰু জীৱ-জন্তু সদৃশ। চার্লচ ডাৰউইনে 'মানুহ আৰু তলখাপত জীৱ-জন্তুৰ মানসিক শক্তি'ৰ তুলনা কৰিছিল। মগজু অথবা

ৰাজহাড়ত পোৱা আঘাতে মানুহৰ দৃষ্টিশক্তি অথবা স্পর্শশক্তি নাইকিয়া কৰিব পাৰে। সাদৃশ্য নীতি প্রয়োগ কৰি ডাৰউইনে এই চিন্তা ব্যক্ত কৰিছে যে একেটা কথা জীৱ-জন্তুৰ ক্ষেত্রতো প্রযোজ্য হ'ব বুলি ভবাটো যুক্তিসংগত হ'ব। কাৰণ মানুহ আৰু অন্য জীৱ-জন্তুৰ শাৰীৰিক সংৰচনা একে। মানুহৰ কেন্দ্রীয় স্নায়ু প্রণালীয়ে মানুহক পৃথিৱীখন সম্পর্কে বিষয়নিষ্ঠ সচেতনতাৰ ভৌতিক আধাৰটো গঢ়ি দিয়ে। কিন্তু এই স্নায়ু প্রণালীটো সকলোবোৰ প্রাসংগিক দিশেৰে প্রায় আটাইবোৰ স্তন্যপায়ী প্রাণীৰে থাকে। সেয়হে এই প্রাণীবোৰৰো একোটা বিষয়নিষ্ঠ সচেতনতা আছে বুলি ভবাটো যুক্তিসংগত হ'ব।

সাধাৰণ জ্ঞানৰ অধিকাৰী সকলো লোকেই ডাৰউইনৰ সৈতে সহমত পোষণ কৰে। কুকুৰ-গাহৰি আদিয়ে কিছুমান কথাত আনন্দ পায় আৰু কিছুমান কথাত বেদনা অনুভৱ কৰে। ইয়াৰ উপৰি, মানুহ আৰু অন্য স্তন্যপায়ী জীৱৰ প্রজ্ঞাত্মক সামর্থ তথা আৱেগৰ ভিন্নতা প্রকাশক বৈশিষ্ট্যবোৰৰ সমষ্টিৰ মাজত সাদৃশ্য আছে (ডাৰউইনৰ মতে মানুহ আৰু অন্য জীৱই ভয়, ঈর্ষা আৰু বিষণ্ণতা প্রকাশ কৰে)। এই মানসিক সামর্থবোৰে মানুহ তথা জীৱ-জন্তুৰ আচৰণক প্রভাৱিত কৰে। পার্থক্য মাত্র এয়াই যে জীৱ-জন্তুবোৰে কেৱল সেইটো আচৰণহে মনত ৰাখে আৰু বাৰে বাৰে প্রদর্শন কৰে যিটো আচৰণ সিহঁতে ভয় খোৱা অথবা দুখ পোৱাৰ সময়ত প্রদর্শন কৰোঁতে সবাতোকৈ উত্তম ফলাফল লাভ কৰিছিল।

জীৱ-জন্তুৰ মনোবৈজ্ঞানিক জাটিলতাবোৰৰ বাবেও সিহঁতৰ অধিকাৰৰ সৈতে মাত মতা সকলে যুক্তি প্রদর্শন কৰি আহিছে। জীৱ-জন্তুৰো একোটা জীৱন আছে। এই জীৱন অভিজ্ঞতাৰ দিশেৰে অন্যৰ জীৱনতকৈ উন্নত অথবা শোচনীয় হ'ব পাৰে। কিন্তু প্রতিটো জীৱনেই অনন্য আৰু ইয়াক আন কোনো বস্তুৰে সলনি কৰিব নোৱাৰি। জীৱনৰ দৃষ্টিৰে মানুহ আৰু জীৱ-জন্তু সমান। আমাৰ সাদৃশ্য আৰু সমানতা নৈতিক তথা যুক্তিসংগত দিশেৰে গুৰুত্বপূর্ণ। আমি নৈতিকতাৰ দিশেৰে এয়া ক'ব নোৱাৰো যে মানুহক অপকাৰ কৰা কথাবোৰহে ভুল আৰু জীৱ-জন্তুৰ অপকাৰ কৰা কথাবোৰ গুৰুত্বহীন। যিবোৰ কথাৰ আপেক্ষিক সাদৃশ্য থাকে সেইবোৰ কথাসমদৃষ্টিৰে বিচাৰ কৰি চোৱা উচিত।

বৈজ্ঞানিক পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ বাবে জীৱ-জন্তু ব্যৱহাৰ কৰাটোৰ বিৰোধিতা কৰি অধিকাৰৰ সমর্থকসকলে নির্মূলতাবাদীৰ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে। পৰীক্ষাগাৰত ৰখা জীৱ-জন্তুবোৰে মানুহৰ হৈ কোনো কথা পৰীক্ষা কৰি চাব নোৱাৰে। মানুহ এনে জীৱ-জন্তুৰ গৰাকী নহয়। এনে জীৱ জন্তুবোৰ প্রায় নিয়মীয়া আৰু প্রণালীৱদ্ধভাৱে ব্যৱহাৰ কৰাটোলৈ চাই এনে লাগে যেন ইয়াৰ দ্বাৰা সিহঁতৰ উপকাৰিতাৰ মূল্য লাহে লাহে যেন ইয়াৰ দ্বাৰা সিহঁতৰ উপকাৰিতাৰ মূল্য লাহে লাহে হ্রাস কৰা হয়, সিহঁতৰ প্রতি থকা সন্মান লাঘৱ হৈ আহে আৰু সিহঁতৰ অধিকাৰৰ উলংঘন ঘটে। এই কথা সৰু-বৰ সকলো ধৰণৰ গৱেষণাৰ ক্ষেত্রত প্রযোজ্য। কিন্তু যি কাৰণতে জীৱ-জন্তু পৰীক্ষাগাৰত ব্যৱহাৰ কৰা নহওক কিয়, ইয়াৰ অভিপ্রায় এটাই। মানুহৰ লাভালাভ নির্ণয়। একেবোৰ

কাৰণত যদি মানুহৰ জীৱন কাঢ়ি লোৱা অথবা মানুহৰ অপকাৰ কৰাটো যদি ন্যায়সংগত নহয়, তেন্তে গৱেষণাগাৰত থকা এন্দুৰ এটাৰ ক্ষেত্ৰত কথাটো কেনেদৰে ন্যায়সংগত হ'ব পাৰে! এনে কাৰ্যৰ সংশোধনী ঘটোৱা অথবা এনে জীৱ-জন্তুৰ যন্ত্ৰণা লাঘৱ কৰা মানে আহল-বহল, পৰিষ্কাৰ পিঞ্জৰা ব্যৱহাৰ কৰা অথবা যথেষ্ট পৰিমাণে এনেস্থেচিয়া প্ৰয়োগ কৰা অথবা একাধিক অস্ত্ৰোপচাৰৰ ব্যৱস্থা নাইকিয়া কৰাটো নুবুজায়। সংশোধনী ঘটোৱা মানে হ'ল এনে বৈজ্ঞানিক পৰীক্ষাত জীৱ-জন্তুৰ ব্যৱহাৰ সম্পূৰ্ণ বন্ধ কৰা।

ব্যৱসায়ভিত্তিক জীৱ-জন্তু পোহা কাৰ্যটোকো সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰ্মূল কৰিব লাগি বুলি জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে মাত মতাসকলে যুক্তি দৰ্শাইছে। জীৱ-জন্তুক নিঃসন্ধিকৈ বন্দী কৰি ৰখা হয় নাইবা অন্যৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি ৰখা হয় বাবেই কামটো মৌলিক আৰু নীতিগতভাৱে ভুল নহয়। এনেকৈ পোহা জীৱ-জন্তুৰ কষ্ট, যন্ত্ৰণা, প্ৰয়োজনীয়তা আদি সকলো দিশ আওকাণ কৰা হয় অথবা হিচাবত ধৰা নহয় বাবেও এই কাৰ্যটো ভুল। কিন্তু এই আওকণীয়া মনোভাৱ মানুহে প্ৰদৰ্শন কৰা উপৰুৱা লক্ষণ। ই বহুদিন আগৰে পৰা চলি অহা কাৰ্যৰ প্ৰভাৱ। জীৱ-জন্তুৰ ওপৰত প্ৰণালীৱদ্ধভাৱে অত্যাচাৰ চলাই অহা মানুহে সিহঁতৰ কোনো স্বতন্ত্ৰ মূল্য নাই বুলি ধৰি লৈছে। সিহঁতক কেৱল মানুহৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে থকা সম্পদ অথবা প্ৰয়োজন সাপেক্ষে পুনৰ নতুন ৰূপ দি ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা সমল হিচাপে ধৰা হয়। পামতপোহা জীৱ-জন্তুক চৰিবলৈ আহল-বহল ঠাই, থাকিবলৈ অধিক প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশ অথবা অধিক আদৰ-যত্ন দিয়াটোৱে ভুল কথা এটা শুদ্ধ নকৰে। এই কাৰ্য সম্পূৰ্ণৰূপে বন্ধ হ'লেহে জীৱ-জন্তুৰ প্ৰতি কৰা অন্যায়ৰ অৱসান ঘটিব। মানুহে ব্যৱসায়িক স্বাৰ্থত অথবা ক্ৰীড় হিচাপে জীৱ-জন্তুৰ ওপৰত চলোৱা অত্যাচাৰ বন্ধ কৰি নৈতিকতাৰ পৰিচয় দিব পাৰে। ট'ম ৰেগানে এনেদৰে জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে মাত মতাসকলৰ যুক্তিবোৰ উপস্থাপন কৰিছে।

৭.৬ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ বিপক্ষে থকা যুক্তি

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা গম পোৱা গ'ল যে নৈতিকভাৱে প্ৰাসংগিক বহুতো দিশেৰে মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ মাজত কোনো প্ৰভেদ নাই। কিন্তু একাংশ দাৰ্শনিকে জীৱ প্ৰজাতিৰ মাজত সমতাবাদ প্ৰতিষ্ঠাকাৰী যিকোনো ৰূপৰে বিৰোধিতা কৰে। কোহেন (কোহেন এণ্ড ৰেগান, ২০০১) ৰ মতে সকলো মানুহ বংশ, সামাজিক লিংগ অথবা নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয় নিৰ্বিশেষে নৈতিকভাৱে প্ৰাসংগিক আটাইবোৰ দিশেৰে সমান। কিন্তু, মানুহ আৰু অন্য জীৱ-জন্তু কোনো দিশেৰেই নৈতিকভাবে সমান নহয়। আনকি মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ মাজত দুখ-বেদনাৰ ক্ষেত্ৰতো মিল নাই। কোহেনৰ স্থিতি স্পষ্টকৈ বুজিবলৈ তলৰ যুক্তিবোৰলৈ মন কৰক।

ধৰি লওক, ল'ৰা এটা আৰু ছোৱালী এজনীয়ে কোনো কথাত সমানে যাতনা পাইছে। এইক্ষেত্ৰতকোনেও এয়া ক'ব নোৱাৰে যে ল'ৰাজন বগা, তাৰ ঘৰ আয়াৰলেণ্ডত আৰু সেই

কাৰণে সি বেছিকৈ যাতনা ভুগিছে। কিন্তু, ছোৱালীজনী ক'লা, তাইৰ ঘৰ কেনীয়াত,আৰু সেইকাৰণে তাইৰ যাতনা কম। কোহেনে এই কথাৰ বিৰোধিতা কৰিব বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছিল। মানুহৰ বংশ, সামাজিক লিংগ আৰু নৃগোষ্ঠীয় পাৰ্থক্য নৈতিকভাৱে প্ৰাসংগিক পাৰ্থক্য নহয়। কিন্তু বিভিন্ন জীৱ -প্ৰজাতিৰ ক্ষেত্ৰত এই পৰিস্থিতি সম্পূৰ্ণ পৃথক হ'ব। ধৰি লোৱা হ'ল, ল'ৰা আৰু ছোৱালীজনীৰে দৰে এটা মেকুৰী আৰু এটা কুকুৰেও একেটা কথাতে যাতনা পাইছে। এতিয়া কোহেনৰ মতে, মানৱ সন্তানৰসৈতে জীৱ-জন্তুৰ যাতনা সমান বুলি ধৰাটোতকৈ নৈতিকভাৱে পক্ষপাতিত্বমূলক, নৈতিকভাৱে অন্যায় কথা আন একোৱেই হ'ব নোৱাৰে।

জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সমৰ্থকসকলে এই কথা মানি ল'বলৈ অস্বীকাৰ কৰিছে। তেওঁলোকৰ মতে কোহেনৰ দৃষ্টিভংগীত জীৱ-জন্তুৰ প্ৰতি এক ধৰণৰ পক্ষপাতিত্ব প্ৰতিফলিত হৈছে। এই দৃষ্টিভংগীয়ে মানুহে অন্য মানুহৰ প্ৰতি প্ৰদৰ্শন কৰা লিংগবাদ আৰু জাতিবাদৰ দৰে নৈতিকভাৱে পক্ষপাতিত্বমূলক আচৰণ প্ৰদৰ্শন কৰে। এই পক্ষপাতিত্বকে প্ৰজাতিবাদ আখ্যা দিয়া হৈছে। কোহেনে এই অভিযোগ অস্বীকাৰ কৰিছে। তেওঁ কৈছে যে পুৰুষ-নাৰী আৰু কৃষ্ণাংগ-শ্বেতাংগৰ মাজত কোনো ধৰণৰ। নৈতিকভাৱে প্ৰাসংগিক প্ৰভেদ নাই যদিও মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ মাজত অলেখ প্ৰভেদ আছে। মানুহ বিশেষকৈ নৈতিকভাৱে স্ব-নিয়ন্ত্ৰিত। মানুহে নৈতিক বাছনি কৰিব পাৰে বাবেই মানুহৰ নৈতিক দায়িত্ব থাকে। জীৱ-জন্তু নৈতিকভাৱে স্ব-নিয়ন্ত্ৰিত নহয় বাবেই সিহঁত নৈতিকভাৱেও দায়ৱদ্ধ নহয়।

প্ৰজাতিবাদৰ সপক্ষে আগবঢ়োৱা যুক্তিবোৰ মানি ল'ব পৰা নাযায়। কাৰণ, এই যুক্তিবোৰে এই কথাটো আওকাণ কৰে যে বহুতো মানুহ নৈতিকভাৱে স্ব- নিয়ন্ত্ৰিত নহয়। জীৱ-জন্তুৰ সৈতে কৰা আচৰণ নৈতিক স্ব-নিয়ন্ত্ৰণৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰাসংগিক নহয়।

জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰক অগ্ৰাহ্য কৰি দাঙি ধৰা যুক্তি কেইটামান তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

১) জীৱ-জন্তুই মানুহৰ দৰে চিন্তা নকৰে। সিহঁত প্ৰকৃত অৰ্থত সচেতন নহয়। ফৰাছী দাৰ্শনিক ৰেনে ডেকার্ট আৰু আন বহুতেই এই মত পোষণ কৰিছিল যে জীৱ জন্তুবোৰ জটিল জৈৱিক ৰ'ব'টৰ বাহিৰে আন একো নহয়। অৰ্থাৎ, জীৱ-জন্তুবোৰ অধিকাৰ পবলগীয়া অথবা কোনো ধৰণৰ নৈতিক বিবেচনাৰ বিষয় হ'ব পৰা বস্তু নহয়।

২) মানুহৰ সেৱা কৰিবলৈ জীৱ-জন্তু এই পৃথিৱীলৈ আহে। চেইণ্ট থ'মাচ একুইনাচৰ মতে এই বিশ্ব-ব্ৰহ্মাণ্ডখন পদানুক্ৰমিক শৃংখলাত সজোৱা হৈছে। যিবোৰ প্ৰাণী তলখাপৰ সেইবোৰে নিজতকৈ ওপৰ খাপৰ প্ৰাণীৰ সেৱা কৰিব লাগি। মানুহ যিহেতু এই পদানুক্ৰমত জন্তুতকৈ উচ্চ স্থানত আছে, সেয়েহে মানুহে বিচৰা ধৰণে জীৱ-জন্তু ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে।

৩) ইয়াৰ উপৰি, জীৱ-জন্তুবোৰ 'নৈতিক' বৈশিষ্ট্যৰ অধিকাৰী নহয়। এটা নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ মাজতহে অধিকাৰৰ অৰ্থ থাকে। সেই দিশেৰে কেৱল মানুহহে এক নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ

সদস্য। জীৱ-জন্তুই কোনো ধৰণৰ নৈতিক সংহিতা বুজি নাপায় অথবা এনে সংহিতা অনুশীলন কৰি জীৱন-যাপন নকৰে। মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুই এই পৃথিৱীখন সম্পৰ্কে লাভ কৰা অভিজ্ঞতাবোৰৰ পার্থক্য মনত ৰখাটো নৈতিকভাৱে প্রাসংগিক কথা। সেয়েহে, অধিকাৰ কেৱল মানুহৰ সৈতে জড়িত বিষয় আৰু ই কেৱল মানুহৰ ক্ষেত্রতহে প্রযোজ্য।

৪) একাংশৰ যুক্তি অনুসৰি জীৱ-জন্তুই যিহেতু নৈতিকভাৱে উপযুক্ত আচৰণ নকৰে, সেয়েহে অন্য প্রাণীয়ে নৈতিক দিশেৰে কৰা উপযুক্ত আচৰণ সিহঁতৰ প্রাপ্য নহয়। জীৱ-জন্তুই সাধাৰণতে স্বার্থপৰ আচৰণ প্রদর্শন কৰে। সিহঁতে কেৱল নিজ স্বার্থ পূৰণ কৰিব খোজে। কিন্তু মানুহে প্রায়েই ইজনে সিজনক সহায় কৰে। কেতিয়াবা এনেদৰে সহায় কৰিবলৈ যাওঁতে মানুহ নিজে অসুবিধাতো পৰে।

৫) জীৱ-জন্তুক অধিকাৰ প্রদানৰ বিৰোধী এচামৰ মতে যদি জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ থাকে, তেন্তে সিহঁতক ভৌট দিয়াৰ, বিবাহৰ, বিবাহ-বিচ্ছেদৰ আৰু অপ্রবাসনৰ অধিকাৰো দিব লাগিব। ই এক আজৰ কথা হ'ব। সেয়েহে, জীৱ-জন্তুৰ কোনো অধিকাৰ নাথাকে।

৬) নৈতিক সম্প্রদায়ৰ পোষকতা কৰা সকলৰ মতে এনে সম্প্রদায়ৰ সংজ্ঞা হ'ল— (ক) পৰস্পৰৰ সৈতে সম্পর্ক স্থাপন কৰি, নৈতিক ধাৰণা তথা নীতি-নিয়ম বুজি সেইবোৰ ব্যৱহাৰ কৰি একেল্ল বাস কৰা একোটা প্রাণী সমষ্টি;

(খ) এনে সম্প্রদায়ৰ সদস্যসকলে পৰস্পৰে পৰস্পৰক নৈতিক ব্যক্তি বুলি সন্মান কৰে;

(গ) এনে সম্প্রদাৰ সদস্যসকলে পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ স্ব-নিয়ন্ত্রণক সন্মান কৰে। নৈতিক সম্প্রদায়ৰ এই বৈশিষ্ট্যবোৰ কেৱল মানুহৰ সমাজত দেখিবলৈ পোৱা যায়। সেয়েহে, কেৱল মানুহ এক নৈতিক সম্প্রদায়ৰ সদস্য। জীৱ-জন্তুই যিহেতু এনে বৈশিষ্ট্য প্রদর্শন নকৰে, সেয়েহে সিহঁত কোনো নৈতিক সম্প্রদায়ৰ সদস্য নহয়। যিহেতু নৈতিক সম্প্রদায় এটাৰহে অধিকাৰ থাকিব পাৰে, সেয়েহে ক'ব পাৰি যে জীৱ-জন্তুৰ কোনো অধিকাৰ নাই।

৭) জীৱ-জন্তুৰ দৈহিক সংহতি অক্ষুণ্ণ ৰখা আৰু জীৱন বর্তাই ৰখাৰ কিছুমান অধিকাৰ আছে। কিন্তু এই অধিকাৰবোৰ মানৱ অধিকাৰৰ সমান নহয়। এই কাৰণতে মানৱ শৰীৰৰ ব্যৱচ্ছেদ কৰাতো ভুল। কিন্তু জীৱ-জন্তুৰ শৰীৰৰ ব্যৱচ্ছেদ ভুল নহয়।

ওপৰত উল্লেখ কৰা যুক্তিকেইটা হ'ল জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ বিপক্ষে থকা সবাতোকৈ গুৰুত্বপূর্ণ যুক্তি। যুক্তিবোৰে কিমান প্রত্যয় জন্মাব পাৰে সেয়া অন্য এক বিষয়। কিন্তু যুক্তিবোৰৰ ব্যক্তিগত আৰু সামূহিক বিফলতাৰ পৰা জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ বিৰোধীসকলৰ যুক্তিসংগত অনুপযুক্ততাই প্রমাণিত হয়। নৈতিকতা কোনো গাণিতিক বিষয় নহয়। আমি সকলোৰে সর্বোত্তম কল্যাণ সাধিব পৰা যুক্তিসংগত নীতি আৰু প্রমূল্য মানি জীৱন-যাপন কৰা উচিত। অধিকাংশ লোকে এনে নীতি আৰু প্রমূল্য মানি নল'লেও এইবোৰেই আমাৰ জীৱনৰ পথ প্রদর্শক হোৱা উচিত।

অর্থাৎ, এক যুক্তিসংগত পর্যায়লৈকে জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰকেন্দ্রিক নীতি আৰু প্রমূল্যসমূহ আমাৰ জীৱনৰ অংশ হেঙ্গৰা উচিত।

৭.৭ নৈতিক সম্প্রদায়

সাধাৰণতে নৈতিক সম্প্রদায় বুলিলে এনে এক জীৱ সমষ্টিৰ কথা বুজোৱা হয় যিটোৰ সদস্যসকলৰ কিছুমান উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য থাকে আৰু পাৰস্পৰিক পছন্দৰ আধাৰত ইজনৰ সিজনৰ সৈতে স্থাপন হোৱা সম্পর্ক বর্তাই ৰাখিবলৈ এই সম্প্রদায়ৰ সদস্যসকলে কিছুমান নীতি-নিয়ম ব্যধ্যতামূলক ভাৱে পালন কৰে। এটা নৈতিক সম্প্রদায়ৰ সকলো সদস্যৰে জীৱনবোৰ সমান মূল্য সম্পন্ন নহয়। কিন্তু একাংশ লোকৰ বাবে এই কথাটো সহজে মানি ল'ব পৰা বিধৰ নহয়। কিছুমান জীৱনৰ মূল্য আন কিছুমানতকৈ কম বুলি ভবাৰ সলনি তেওঁলোকে সকলো মানৰ জীৱন সমানে মূল্যৱান বুলি গণ্য কৰাৰ পোষকতা কৰে। কিন্তু সকলো প্রাণীৰ জীৱন সমানে মূল্যৱান নহয় বুলি কেৱল জীৱ-জন্তুআৰু সাধাৰণ প্রাপ্তবয়স্ক মানৰ জীৱনৰ মাজত থকা পার্থক্যৰ কথাকে বুজোৱা হোৱা নাই। ই মানৰ জীৱনভেদে থকা পার্থক্যৰ কথাও বুজায়। সকলো মানৰ জীৱনৰে গুণগত উৎকর্ষ সমান নহয়।

সকলো মানুহৰে জীৱনৰ মূল্য একে নহয় বুলি কোৱাৰ লগে লগে মানুহৰ জীৱনৰ মান কিমান দুঃখজনক ভাৱেশোচনীয় পর্যায়ৰ হ'ব পাৰে সেই কথা মনলৈ আহে। সেই দিশেৰে ক'ব পাৰি কিছুমান জন্তুৰ জীৱন কিছুমান মানৰ জীৱনতকৈ উচ্চ মানৰ। .....শীর্ষক ৰচনাত আৰ. জি. ফ্রে'ই কৈছে যে মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ জীৱনৰ তুলনামূলক মূল্যৰ পুংখানুপুংখ মূল্যায়ন হোৱা উচিত। তেওঁৰ মতে মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ জীৱনৰ মূল্যই শেহতীয়াভাৱে চলি থকা চিকিৎসা বিজ্ঞানগত ন্যায়নিষ্ঠতা আৰু সংলগ্ন দিশত জীৱনৰ মূল্য বিষয়ক আলাপ- আলোচনাত গুৰুত্বপূর্ণ স্থান দখল কৰিছে। জীৱনৰ মূল্য ইয়াৰ গুণগত বৈশিষ্ট্যৰ কার্যসম্পাদনপদ্ধতি বিশ্লেষণ কৰি নিৰূপণ কৰা হয়। গুণগত বৈশিষ্ট্য কিমান সমৃদ্ধ তাৰ ওপৰত জীৱনত সামর্থ আৰু জীৱন অধিক সমৃদ্ধ তাৰ ওপৰত জীৱণৰ সামর্থ আৰু জীৱন অধিক সমৃদ্ধ হোৱাৰ পৰিসৰ কিমান সেই কথা দুটা নির্ভৰশীল। অর্থাৎ, জীৱনৰ মূল্য মানে হ'ল এটা সমৃদ্ধ জীৱন যাপন কৰিবলৈ থকা প্রাণীৰ সামর্থ।

ফ্রে'ৰ যুক্তি অনুসৰি সকলো মানুহৰ জীৱন একেবোৰ বৈশিষ্ট্যৰে সমৃদ্ধ নহয় আৰু সকলো মানুহৰে নিজকে সমৃদ্ধ কৰাৰ সম্ভাৱনীয়তা একে নহয়। সেয়েহে, সকলো মানুহৰ জীৱন সমানে মূল্যৱান নহয়। ইয়াৰ বিপৰীতে কিছুমান মানৰ জীৱনৰ সমৃদ্ধ হোৱাৰ সম্ভাৱনাপ্রায় নাথাকেই। এনে জীৱনৰ গুণগত উৎকর্ষ সাধাৰণ, স্বাস্থ্যৱান জীৱ-জন্তুৰ জীৱনতকৈও কম হ'ব পাৰে। এইখিনিতে এটা প্রশ্নৰ উদয় হ'ব পাৰে। আমি জীৱ-জন্তুৰ জীৱনৰ সমৃদ্ধ অৱস্থাৰ বিষয়ে কি আৰু কিমান জানো? কাৰণ, মানৰ আচৰণ তাত্ত্বিক, জীৱ-জন্তুৰ আচৰণ তাত্ত্বিক আৰু জীৱ-জন্তুৰ

অধিকাৰৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল এচামে জীৱনৰ সমৃদ্ধ ৰূপ সম্পৰ্কে বিপৰীত ধৰণে চিন্তা কৰে। তেওঁলোকৰ প্ৰশ্ন হ'ল মানুহে অনুশীলন কৰি থকা জীৱ-জন্তু পোহা কিছুমান অনুশীলন কিমান যুক্তিসংগত? আমি জীৱ-জন্তুৰ আভ্যন্তৰীণ জীৱনৰ সকলো কথা নাজানো বাবেই কোনটো কাম ভাল আৰু কোনটো কাম বেয়া সেয়া নাজানিম কিয়?

জীৱনৰ উৎকৰ্ষতা ইয়াৰ সমৃদ্ধ ৰূপে নিৰ্ণয় কৰে। মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ জীৱনৰ তুলনামূলক মূল্য নিৰ্ধাৰণৰ সময়ত আমি সংশ্লিষ্ট জীৱনবোৰৰ সমৃদ্ধ ৰূপবোৰ পৰীক্ষা কৰি চাব লাগিব। অসম্ভৱ নহ'লেও জীৱনৰ উৎকৰ্ষ আৰু সমৃদ্ধ ৰূপ নিৰ্ধৰণৰ বাবে জীৱৰ আন্তঃপ্ৰজাতি ভিত্তিক তুলনা প্ৰক্ৰিয়াটো অত্যন্ত কঠিন হ'ব।

আকৌ, মানৱ জীৱনৰ সমৃদ্ধ ৰূপ বিচাৰ কৰি চাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা পৰিমাপন পদ্ধতিবোৰ পোনে পোনে জীৱ-জন্তুৰক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰি। ইয়াৰ পৰিৱৰ্তে আমি জীৱ-জন্তুৰ, বিশেষকৈ মানুহৰ নিকট সান্নিধ্যত থকা জীৱ-জন্তুবোৰৰ বিষয়ে যি জানো সেই সকলোবোৰ তথ্য ব্যৱহাৰ কৰি প্ৰজাতিভেদে উপযুক্ত ধৰণে সিহঁতৰ জীৱনবোৰৰ উৎকৰ্ষতা পৰীক্ষা কৰি চাব লাগিব।

আনহাতে, মানুহৰ জীৱনৰ উৎকৰ্ষ সকলো ক্ষেত্ৰতে আৰু সদায়েই জীৱ-জন্তুৰ জীৱনতকৈ উচ্চ বুলি কোনেও নিশ্চিতকৈ ক'ব নোৱাৰে. আকৌ, যিহেতু মানুহৰ মাজতেই জীৱনৰ উৎকৰ্ষতাৰ প্ৰভেদ আছে, সেয়েহে তলখাপৰ মানৱ জীৱনৰ সৈতে জীৱ-জন্তুৰ জীৱন তুলনা কৰাটো সিমান যুক্তিসংগত নহ'ব।

আৰ.জি. ফ্ৰে'ই নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ দুটা ভিন্ন পৰ্যায়ৰ মাজত থকা কিছুমান প্ৰভেদ চিনাক্ত কৰি উলিয়াইছে। তেওঁ কৈছে যে আলঝেইমাৰ ৰোগৰ চূড়ান্ত পৰ্যায়ত আক্ৰান্ত অথবা সম্পূৰ্ণৰূপে মানসিক বিকাৰগ্ৰস্ত লোক এগৰাকীও নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ সদস্য। এনে লোকৰো একোটা নৈতিক স্থিতি আছে। কাৰণ, তেওঁলোক একো একোটা সম্পৰীক্ষাৰ বিষয়। আমাৰ আচৰণে তেওঁলোকৰ কল্যাণ আৰুজীৱনৰ উৎকৰ্ষতা হ্ৰাস কৰিব পাৰে। একেদৰে, স্বাস্থ্যৱান, স্বাভাৱিক, প্ৰাপ্তবয়স্ক সকলো ধৰণৰ মানুহেই আজিকালি যথেষ্ট অৱনমিত মূল্যৰ জীৱন যাপন কৰি আছে।

সম্পূৰ্ণ নিশ্চল অৱস্থাত পৰি থকা ৰোগীসকল হ'ল নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ সবাতোকৈ অধিক সমস্যা সৃষ্টিকাৰী সদস্য। কাৰণ, এনে সদস্যৰ নৈতিক দায়িত্ব লোৱাৰ সামৰ্থ অথবা যুক্তিযুক্ততা বিচাৰ কৰি চোৱাৰ ক্ষমতা নাথাকে। এয়া হ'ল নৈতিক সম্প্ৰদায় মুখামুখি হোৱা প্ৰথম পৰ্যায়।

দ্বিতীয় পৰ্যায় অনুসৰি কোনো জীৱিত সত্ত্বা নৈতিকভাৱে বিচাৰ কৰি চোৱাৰযোগ্য হয়নে নহয় তাৰ সৈতে নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ সদস্যপদ লাভৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই। জীৱনৰ উৎকৰ্ষতাৰ দিশেৰে কোনো এক নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ সদস্য হোৱা মানে হ'ল জীৱন সমৃদ্ধ কৰি তুলি ইয়াৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰা।

অন্যৰ সৈতে থকা আমাৰ সম্পৰ্কত আমি গ্ৰহণ কৰা স্থিতি পৰীক্ষা কৰি এই উৎকৰ্ষৰ কথা

জানিব পৰা যায়। ই আমাৰ জীৱন যাপনৰ ধৰণ-কৰণ আৰু জীৱনক বিচাৰ কৰি চোৱাৰ পন্থাক প্ৰভাৱিত কৰে। (Frey unpublished)

এইখিনিতে এটা কথা উল্লেখ কৰা ভাল হ'ব যে আমি জীপন যাপন কৰাৰ ধৰণ-কৰণবোৰে আমাৰ জীৱনৰ বিন্যাস আৰু সমৃদ্ধ ৰূপটে গঢ় দিয়াত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে. আমাৰ জীৱন-যাপনৰ ধৰণ কৰণবোৰ হ'ল নৈতিক সম্পৰ্কই সৃষ্টি কৰা বাধ্যবাধকতাবোৰ পূৰণ কৰিবলৈ আমি মানি চলা নিয়ম। যেনে, পিতা-পুত্ৰৰ সম্পৰ্ক। আমি প্ৰায়েই এই ব্যাখ্যা কৰিবলৈ আপাৰগ যে এটা নৈতিক সম্প্ৰদায়ত এই সম্পৰ্কবোৰৰ ভিত্তিত আমি কোন আৰু আমি জীৱন যাপন কৰাৰ কিছুমান বিশেষ ধৰণ-কৰণ কিয় মানি চলো। আমি কিয় নিজৰ ক্ষতি কৰি কিছুমান কাম কৰোঁ সেয়া ব্যাখ্যা কৰাও আমাৰ বাবে অতি জটিল। আমি কেৱল তাৰবাবে অইন কোনো নিৰ্দিষ্ট ব্যক্তিৰ সৈতে থকা সম্পৰ্কৰ উল্লেখ কৰিব পাৰোঁ। অৰ্থাৎ, নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ এই দ্বিতীয় বোধটো মানুহৰ জীৱনৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বৈশিষ্ট্য। মানুহে নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ সদস্য হিচাপে নিজৰ ইচ্ছা-পছন্দ-আগ্ৰহ প্ৰতিফলিত কৰিব পৰা ধৰণে নিজৰ জীৱন গঢ়ি ল'ব পাৰে।

আমি মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ জীৱনৰ তুলনা কৰিবলৈ যাওঁতে আৰু জীৱনৰ তুলনামূলক সমৃদ্ধি বিচাৰ কৰাৰ সময়ত ভাগ-বাটোৱাৰা কৰা নৈতিক সম্পৰ্কৰ ভেটিত সৃষ্টি হোৱা সম্প্ৰদায় এটাৰ ভিতৰত আমি যাপন কৰি থকা জীৱনৰ ধৰণ-কৰণবোৰ বিবেচনা কৰি চাব লাগিব।ফ্ৰে'ৰ মতে এই সম্প্ৰদায়ে স্বাভাৱিক প্ৰাপ্তবয়স্ক মানুহৰ জীৱনৰ উৎকৰ্ষ আৰু মূল্য বৃদ্ধি কৰিব পাৰিব লাগিব। এনে উৎকৰ্ষতাই মানুহৰ জীৱ-জন্তুৰ সৈতে থকা সম্পৰ্ক আৰু জীৱ- জন্তুক লৈ কৰা কাৰ্যকলাপৰ মানো নিৰ্ধাৰণ কৰিব লাগিব। মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ জীৱনৰ তুলনামূলক মূল্য নিৰ্ধাৰণত এনে ধৰণৰ পাৰ্থক্যৰ বিচাৰ প্ৰাসংগিক তথা গুৰুত্বপূৰ্ণ। মানুহ আৰু জীৱ-জন্তুৰ নৈতিক দিশেৰে প্ৰাসংগিক বৈশিষ্ট্যবোৰ সমালোচনাত্মক দৃষ্টিভংগীৰে পৰীক্ষা কৰি চালে এয়া ওলাই পৰিব যে মানুহ নিঃসন্দেহে উচ্চ স্তৰৰ নৈতিক বৈশিষ্ট্যৰ গৰাকী আৰু সেইবাবেই তেওঁলোকৰ দায়িত্বও অধিক।

৭.৮ উপান্ত লোকৰ সমস্যা

জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ বিষয়টো উপান্ত (সমাজে একেবাৰে প্ৰান্তত ৰখা) লোকৰ প্ৰসংগয়ো ঠাই পাইছে। যুক্তি দশোঁৱা হৈছে যে যদি জীৱ-জন্তুৰ প্ৰত্যক্ষ নৈতিক স্থিতি নাই, তেন্তে, উপান্ত লোক, কেঁচুৱা, বৃদ্ধ, মন্দবুদ্ধিৰ ব্যক্তি আৰু মানৱ জাতিৰ অন্য সকলোবোৰ উপান্ত শ্ৰেণীৰো কোনো অধিকাৰ নাই বুলি ধৰা হৈছে।

জীৱ-জন্তু আৰু নৈতিকতাক লৈ চলা বিতৰ্কৰ এগৰাকী প্ৰভাৱশালী গুৰিধৰোঁতা হ'ল পিটাৰ চিংগাৰ। তেওঁৰ গ্ৰন্থ ('Animal Liberation')ক আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰ আৰু ইউৰোপত জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰক লৈ ক্ৰমে শক্তিশালী ৰূপ ধাৰণ কৰা বহুতো আন্দোলনৰ আঁৰৰ প্ৰধান

কাৰণ বুলি অভিহিত কৰা হয়। জীৱ-জন্তুৰ স্বাৰ্থক মানুহতকৈ কম গুৰুত্বপূৰ্ণ বুলি ভবাসকলক চিংগাৰে তেওঁৰ আক্ৰমণৰ লক্ষ্য কৰি লৈছিল। তেওঁ কৈছিল যে জীৱ-জন্তুৰ স্বাৰ্থক অসমভাৱে বিবেচনা কৰি চোৱা কথাটোৱে বিভিন্ন মানুহৰ স্বাৰ্থকো অসমভাৱে বিবিচনা কৰাৰ আমাৰ যিটো প্ৰৱণতা তাকেই প্ৰতিফলিত কৰে। আমি জীৱ-জন্তুৰ স্বাৰ্থকো সমানে বিবেচনা কৰাৰ নীতি গ্ৰহণ কৰা উচিত বুলি চিংগাৰে তেওঁৰ যুক্তিৰ মোখনি মাৰিছে। নিজৰ মত সাব্যস্ত কৰিবলৈ চিংগাৰে দুটা প্ৰধান যুক্তি দাঙি ধৰিছে। প্ৰথম যুক্তিটো সমাজৰ উপান্ত শ্ৰেণীবোৰৰ উদাহৰণেৰে উপস্থাপন কৰা হৈছে। উপান্ত শ্ৰেণীবোৰৰ উল্লেখেৰে চিংগাৰে আগবঢ়োৱা যুক্তিৰ প্ৰধান দিশবোৰ হ'ল—

১) সকলো আৰু কেৱল মানুহেহে এক সম্পূৰ্ণ আৰু সমান নৈতিক প্ৰস্থিতিৰ অধিকাৰী বুলি প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈ (আৰু সেয়েত্তে জীৱ-জন্তুৰো এক সম্পূৰ্ণ আৰু সমান নৈতিক প্ৰস্থিতি প্ৰাপ্য বুলি প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈ), P নামৰ এনে এক বিশেষ উপাদান থাকিব লাগিব যিটো সকলো আৰু কেৱল মাত্ৰ মানুহৰ থাকিব লাগিব। এই-বিশেষ উপাদানৰ ভিত্তিতহে এনে এক দাবী কৰিব পৰা যাব।

২) কেৱল মানুহৰ থকা যিকোনো P উপাদানৰ কিছুমান মানুহৰ নাই (যেনে— উপান্ত শ্ৰেণীবোৰ)

৩) সকলো মানুহৰে থকা যিকোনো P উপাদান (অধিকাংশ) জন্তুৰো আছে

৪) অৰ্থাৎ, এই দাবী ৰক্ষা কৰাৰ কোনো উপায় নাই যে সকলো আৰু কেৱল মানুহৰহে এক সম্পূৰ্ণ সমান নৈতিক প্ৰস্থিতি প্ৰাপ্য।

চিংগাৰে তেওঁৰ প্ৰথম প্ৰতিজ্ঞাটোৰ সপক্ষে একো যুক্তি দিয়া নাই। দিয়াৰ প্ৰয়োজনো নাই। এ দৃষ্টিভংগীৰ সমৰ্থকসকলৰ মতে সকলো আৰু কেৱল মানুহৰহে এক পূৰ্ণ আৰু সমান নৈতিক প্ৰস্থিতি থাকে বোলা কথাটো মানুহৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। দ্বিতীয় প্ৰতিজ্ঞাৰ সমৰ্থনত চিংগাৰে আমাক কেৱল মানুহৰ গাত থকঙ্গ, যিটোৰ ভিত্তিত মানুহে এনে শক্তিশালী নৈতিক প্ৰস্থিতি দাবী কৰিব পাৰে, তেনে উপাদানবোৰৰ বিষয়ে বিবেচনা কৰিবলৈ কৈছে। যেনে— মানুহ যুক্তিপূৰ্ণ, স্ব-নিয়ন্ত্ৰিত অথবা নৈতিকভাৱে কাম কৰিবলৈ সক্ষম আদি বৈশিষ্ট্য প্ৰয়োগ কৰি মানুহক জীৱ-জন্তুতকৈ শক্তিশালী নৈতিক প্ৰস্থিতি দিয়া কথাটো যুক্তিসংগত বুলি অভিহিত কৰা হয়। কিন্তু এই পৰামৰ্শৰ প্ৰধান সমস্যাটো হ'ল সকলো মানুহৰে এই বৈশিষ্ট্যবোৰ নাথাকে। যদি সম্পূৰ্ণ আৰু সমান নৈতিক প্ৰস্থিতি প্ৰদানৰ এয়াই ভিত্তি হয়, তেন্তে সকলো মানুহ কেতিয়াও সমান হ'ব নোৱাৰে। সেয়েহে চিংগাৰৰ মতে কেৱল মানুহক আৰু সকলো মানুহক সম্পূৰ্ণ তথা সমান নৈতিক প্ৰস্থিতি প্ৰদানৰ ধাৰণাটো সিমান সুবিধাজনক নহয়। অৰ্থাৎ, ইয়াৰ পৰা আমি এই সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰোঁ যে সকলো মানুহ সমান নহয় অথবা কেৱল মানুহহে সমান নহয়। চিংগাৰে ইয়াকো কৈছে যে প্ৰথম বিকল্পটো গ্ৰহণ কৰিব পৰাকৈ যথেষ্ট সহজজ্ঞেয় বিৰোধী। গতিকে আমি এই সিদ্ধান্ত ল'বলৈ বাধ্য যে মানুহকে ধৰি সকলো জীৱ-জন্তুৰেই সমান।

টম ৰেগানৰ মতে অন্তর্নিহিত প্রমূল্য থকা সকলো প্রাণীৰে অধিকাৰ আছে। এই অধিকাৰবোৰে সামগ্রিক মংগলৰ পৃষ্ঠপোষকতা কৰে। ৰেগানে আমি জীৱ-জন্তুৰ প্রতি প্রদর্শন কৰা আচৰণৰ বৈপ্লৱিক পৰিৱর্তনৰ কথা কৈছে। খাদ্যৰ বাবে পোহা জীৱ-জন্তুবোৰক আমি কেনেদৰে ৰাখো অথবা কেনেদৰে হত্যা কৰোঁ সেয়া ডাঙৰ কথা নহয়। আমি সিহঁতক আমাৰ স্বার্থত ব্যৱহাৰ কৰো আৰু সিহঁতৰ স্বার্থৰ অনুকূল আচৰণ প্রদর্শন নকৰোঁ।

কিছুমান দার্শনিকে উপান্ত শ্রেণীৰ মানুহৰ কোনো অধিকাৰ নাই বুলি কোৱা কথাটোৱে বহুতকে অসন্তুষ্ট কৰিছে।

এই যুক্তিটোৰ সপক্ষে দুটা কথা কোৱা হয়-

যদি কোনো ব্যক্তি কোনো এক প্রজাতিৰ সদস্য আৰু তেওঁৰ মুক্ত নৈতিক বিচাৰ কৰাৰ সামর্থ নাই, তেন্তে তেওঁৰ নৈতিক অধিকাৰ নাই।

- মানুহৰ শাৰীত নপৰা সকলো জীৱৰে মুক্ত নৈতিক বিচাৰ কৰাৰ সামর্থ নাই। অর্থাৎ মানুহৰ শাৰীত নপৰা জন্তুৰ নৈতিক অধিকাৰ নাই।

  কিন্তু যুক্তিৰ সলনি ইয়াক এক উক্তি বোলাহে শ্রেয়। ই সম্পূর্ণ প্রজাতিবাদী মন্তব্য আৰু বেছিভাগ লোকেই এই উক্তিতপতিয়ন নাযায়।

অগ্রগতিৰ নিৰীক্ষণ

১। জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ মানে কি?

২। জীৱ-জন্তুৰ নৈতিক প্রস্থিতি আছেনে?

৩। উপান্ত লোকৰ সমস্যা বুলিলে কি বুজে?

৪। জীৱ-জন্তুক অধিকাৰ প্রদান কৰাৰ ফলাফলবোৰ কি?

৫। কাৰ অধিকাৰৰ বিষয়টো ব্যংগ কৰিবলৈ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ ধাৰণাটো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল?

৬। জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সমর্থক দুগৰাকীৰ নাম লিখক।

৭। জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে থকা যুক্তিবোৰ লিখক।

৮। জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ বিপক্ষে থকা যুক্তিবোৰ লিখক।

৯। নৈতিক সম্প্রদায় বুলিলে কি বুজে?

১০। নৈতিক সম্প্রদায়ৰ দুটা পর্যায়ৰ মাজত থকা পার্থক্যবোৰ কোনে বাহিৰ কৰিছিল?

৭.৯ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- বিশ্বত দেখা দিয়া সবাতোকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ নৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক সমস্যাবোৰৰ ভিতৰত জীৱ-জন্তুৰ নৈতিক প্ৰস্থিতি নিৰ্ধাৰণৰ সমস্যাটোও এটা।
- জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে মাত মতা সকলৰ স্থিতি অনুসৰি মানুহৰ ব্যক্তিগত স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ এক উপায় হিচাপে জীৱ-জন্তু ব্যৱহাৰ কৰাটো হ'ল জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ উলংঘনকাৰী কাৰ্য।
- প্ৰতিটো সচেতন সত্ত্বাৰে নিজস্ব স্বাৰ্থ থাকে আৰু এই স্বাৰ্থবোৰক সকলোৱে সন্মান জনোৱা উচিত। কোনো সচেতন আৰু জীৱিত সত্ত্বাকে বস্তুলৈ অৱনমিত কৰা অনুমতি অথবা এনে সত্ত্বাৰ ওপৰত আধিপত্য খটুৱাব নালাগে অথবা সম্পদ নাইবা পণ্যদ্ৰব্যৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিব নালাগে।
- মানুহৰ শাৰীত নপৰা জীৱ-জন্তুক কৰিবলৈ দিয়া অধিকাংশ কামেই কঠোৰ। এনে কাম-কাজে জীৱ-জন্তুক ভাৰাক্ৰান্ত আৰু অসুখী কৰে।
- জীৱ জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে মাত মতা যুক্তিবোৰৰ উৎস হ'ল মানৱ অধিকাৰ। ইয়াৰ দ্বাৰা এই কথাটোৱেই স্পষ্ট হয় যে জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰক লৈ চলা আন্দোলনবোৰ মূলতঃ মানৱ অধিকাৰ আন্দোলনবোৰৰেই এটা অংশ। এই আন্দোলন মানৱ অধিকাৰ আন্দোলনৰ পৰিপন্থী নহয়।
- জীৱ-জন্তুৰ মনোবৈজ্ঞানিক জাটিলতাবোৰৰ বাবেও সিহঁতৰ অধিকাৰৰ সৈতে মাত মতা সকলে যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰি আহিছে।
- জীৱনৰ দৃষ্টিৰে মানুহ আৰু জীৱ-জন্তু সমান। আমাৰ সাদৃশ্য আৰু সমানতা নৈতিক তথা যুক্তিসংগত দিশেৰে গুৰুত্বপূৰ্ণ। আমি নৈতিকতাৰ দিশেৰে এয়া ক'ব নোৱাৰো যে মানুহক অপকাৰ কৰা কথাবোৰহে ভুল আৰু জীৱ-জন্তুৰ অপকাৰ কৰা কথাবোৰ গুৰুত্বহীন। যিবোৰ কথাৰ আপেক্ষিক সাদৃশ্য থাকে সেইবোৰ কথাসমদৃষ্টিৰে বিচাৰ কৰি চোৱা উচিত।

৭.১০ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ মানে হ'ল সিহঁতক স্বীকৃতি প্ৰদান কৰা আৰু খাদ্য, পোছাক, মনোৰঞ্জন অথবা সম্পৰীক্ষাৰ নামত জীৱ-জন্তু ব্যৱহাৰ নকৰা।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ হয়, আছে। প্ৰায় সকলো গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশেৰে জীৱ-জন্তুবোৰৰ মানুহৰ সৈতে সাদৃশ্য আছে।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ একাংশ লোকৰ যুক্তি অনুসৰি যদি জীৱ-জন্তুৰ কোনো প্ৰত্যক্ষ নৈতিক প্ৰস্থিতি নাথাকে তেন্তে মানৱ জাতিৰ উপান্ত শ্ৰেণী বুলি পৰিচিত কেঁচুৱা, বৃদ্ধ আৰু অন্যসকলৰো কোনো নৈতিক প্ৰস্থিতি নাই। এইটোৱেই হ'ল উপান্ত লোকৰ সমস্যা।

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ মানি ল'লে তলৰ কথাবোৰো মানি চলিব লাগিব।

১) জীৱ-জন্তুৰ ওপৰত সকলো ধৰণৰ পৰীক্ষা চলোৱা বন্ধ কৰিব লাগিব।

২) খাদ্য অথবা বস্ত্ৰৰ বাবে জীৱ-জন্তু পোহা আৰু হত্যা কৰা বন্ধ কৰিব লাগিব।

৩) জীৱ-জন্তুৰ দ্বাৰা কঠোৰ শ্ৰম কৰোৱাটো বন্ধ কৰিব লাগিব।

৪) জীৱ-জন্তুৰ চিকাৰ কৰিব পৰা নাযাব।

৫) মনোৰঞ্জনৰ বাবে জীৱ-জন্তুৰ ব্যৱহাৰ নচলিব।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ মহিলাৰ অধিকাৰ।

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ পিটাৰ চিংগাৰ আৰু টম ৰেগান।

৭ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ মানুহৰ দৰে জীৱ-জন্তুও নিজৰ অস্তিত্ব সম্পৰ্কে সজাগ আৰু সচেতন।

- মানুহ দৰে জীৱ-জন্তুৰো অগ্ৰাধিকাৰৰ ভিত্তিত পচন্দ-অপচন্দ প্ৰদৰ্শন কৰে আৰু সচেতনভাৱে বাছনি কৰিব পাৰে।
- মানুহে জীৱনৰ উৎকৃষ্টতা উপভোগ কৰিব পৰা ধৰণে জীৱন যাপন কৰে। ঠিক একেদৰে, জীৱ-জন্তুৱেও সৰ্বোত্তম আশ্ৰয় স্থলৰ সন্ধান কৰে আৰু নিজৰ বাবে সৰ্বোত্তম খাদ্য খায়।

  অন্তৰ্নিহিত প্ৰমূল্য থকা সকলো জীৱিত সত্ত্বাই সমানে মূল্যৱান আৰু সকলোৰে সমান্ন অধিকাৰ আছে। সেয়েহে মানুহ আৰু জীৱ জন্তুৰ অধিকাৰ সকলো দিশেৰে সমান।

৮ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰক অগ্ৰাহ্য কৰি দাঙি ধৰা যুক্তি কেইটামান তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

১) জীৱ-জন্তুই মানুহৰ দৰে চিন্তা নকৰে।

২) মানুহৰ সেৱা কৰিবলৈ জীৱ-জন্তু এই পৃথিৱীলৈ আহে।

৩) এটা নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ মাজতহে অধিকাৰৰ অৰ্থ থাকে। সেই দিশেৰে কেৱল মানুহহে এক নৈতিক সম্প্ৰদায়ৰ সদস্য।

৪) একাংশৰ যুক্তি অনুসৰি জীৱ-জন্তুই যিহেতু নৈতিকভাৱে উপযুক্ত আচৰণ নকৰে, সেয়েহে অন্য প্ৰাণীয়ে নৈতিক দিশেৰে কৰা উপযুক্ত আচৰণ সিহঁতৰ প্ৰাপ্য নহয়।

৫) জীৱ-জন্তুক অধিকাৰ প্ৰদানৰ বিৰোধী এচামৰ মতে যদি জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰ থাকে,

তেন্তে সিহঁতক ভৌট দিয়াৰ, বিবাহৰ, বিবাহ-বিচ্ছেদৰ আৰু অপ্রবাসনৰ অধিকাৰো দিব লাগিব। ই এক আজব কথা হ'ব।

৯ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ সাধাৰণতে নৈতিক সম্প্রদায় বুলিলে এনে এক জীৱ সমষ্টিৰ কথা বুজোৱা হয় যিটোৰ সদস্যসকলৰ কিছুমান উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য থাকে আৰু পাৰস্পৰিক পছন্দৰ আধাৰত ইজনৰ সিজনৰ সৈতে স্থাপন হোৱা সম্পর্ক বর্তাই ৰাখিবলৈ এই সম্প্রদায়ৰ সদস্যসকলে কিছুমান নীতি-নিয়ম ব্যধ্যতামূলক ভাৱে পালন কৰে। এটা নৈতিক সম্প্রদায়ৰ সকলো সদস্যৰে জীৱনবোৰ সমান মূল্য সম্পন্ন নহয়।

১০ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ আৰ. জি. ফ্রে'ই।

৭.১১ আৰ্হি প্রশ্ন

(ক) অতি চুটি প্রশ্ন-

প্রশ্ন নং ১ ঃ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ ধাৰণাটোৰ দ্বাৰা আপুনি কি বুজে?

প্রশ্ন নং ২ ঃ নৈতিক সম্প্রদায় মানে কি?

প্রশ্ন নং ৩ ঃ জীৱ-জন্তুক অধিকাৰ প্রদান কৰাৰ ফলাফল দুটা কি হ'ব পাৰে লিখক।

প্রশ্ন নং ৪ ঃ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ ধাৰণাটোৰ সৈতে যুক্ত দৃষ্টিভংগী দুটা কি কি?

প্রশ্ন নং ৫ ঃ আৰ. জি. ফ্রে'ৰ মতে নৈতিক সম্প্রদায় এটাই মুখামুখি হোৱা গুৰুত্বপূর্ণ পর্যায় দুটা কি কি?

(খ) চুটি প্রশ্ন (১৫০ টা শব্দত উত্তৰ দিয়ক)-

প্রশ্ন নং ১ ঃ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে থকা যুক্তিবোৰ বহলাই আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন নং ২ ঃ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ বিপক্ষে থকা যুক্তিবোৰ বহলাই আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন নং ৩ ঃ জীৱ-জন্তুক অধিকাৰ প্রদানৰ ফলাপলবোৰ বহলাইআলোচনা কৰক।

প্রশ্ন নং ৪ ঃ নৈতিকতাৰ আধাৰত চিংগাৰৰ যুক্তিসমূহ বিশ্লেষণ কৰক।

প্রশ্ন নং ৫ ঃ নাৰীৰ অধিকাৰৰ বিষয়টো ব্যংগ কৰিবলৈ কেনেকৈ জীৱ-জন্তুৰ অধিকাৰৰ ধাৰণাটো আলোচনা কৰক।

****